

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ УСЛУЖНОГ ПРАВА

Уредник
ДРАГАН ВУЈИСИЋ

Крагујевац
2022.

САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ УСЛУЖНОГ ПРАВА

Зборник реферата по позиву са Међународног научног скупа одржаног 27. маја 2022. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Хрвоје Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Хрвоје Качер
Проф. др Снежана Миладиновић
Проф. др Миодраг Мићовић

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Снежана Соковић

УРЕДНИК: Проф. др Драган Вујисић

ТИРАЖ:

ISBN

Штампање Зборника подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

САДРЖАЈ

Начелна разматрања о услугама

1. Др Снежана Миладиновић Дробнич, редовна професорка
САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ УСЛУЖНОГ ПРАВА 3
2. Др Срђан Ђорђевић, редовни професор
УСЛУЖНО ПРАВО КАО ПОСЕБНА АКАДЕМСКА ДИСЦИПЛИНА 21
3. Др Андреј Мићовић, ванредни професор
УТИЦАЈ РЕГУЛАТИВЕ НА РАЗВОЈ ТРЖИШТА УСЛУГА 29
4. Маст. Јелена Јанковић, докторандкиња
МЕРЕЊЕ КВАЛИТЕТА УСЛУГЕ КАО СТРАТЕШКИ
ИНСТРУМЕНТ БУДУЋНОСТИ УСЛУЖНОГ ПРАВА 43

Пословне и прометне услуге

1. Др Небојша Јовановић, редовни професор
ПИЛОТАЖА КАО ПОМОЋНА УСЛУЖНА ДЕЛАТНОСТ У ПЛОВИДБИ 59
2. Др Љубиша Дабић, редовни професор
ЗАДРУЖНА РЕВИЗИЈА КАО СПЕЦИФИЧНА ПРИВАТНА
И КОМЕРЦИЈАЛНА УСЛУГА 73
3. Др Стефан Шокић, редовни професор
ПОЈАМ ПРЕДУЗЕЋА У ПРАВУ КОНКУРЕНЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 99
4. Др Славко Ђорђевић, редовни професор
ОДРЕЂИВАЊЕ МЕРОДАВНОГ ПРАВА ЗА УГОВОР О
ФРАНШИЗИНГУ – НЕКОЛИКО НАПОМЕНА ИЗ УГЛА
МЕЂУНАРОДНОГ ПРИВАТНОГ ПРАВА СРБИЈЕ 113
5. Др Мирјана Кнежевић, редовни професор
ЛИМИТ ОДГОВОРНОСТИ ДРУМСКОГ ПРЕВОЗИОЦА ЗА ШТЕТУ
КОЈА ЈЕ НАСТАЛА НА РОБИ – НОВА ПРАВИЛА
ДОМАЋЕГ ЗАКОНОДАВСТВА 135
6. Др Велисав Марковић, редовни професор
Др Ивана Дамњановић, ванредна професорка
СТАЊЕ, ПЕРСПЕКТИВЕ И НОРМАТИВНО УРЕЂЕЊЕ
ЛОВНОГ ТУРИЗМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 149

Финансијске и банкарске услуге

1. Др Хрвоје Качер, редовни професор
Др Бланка Качер, ванредна професорка
Маст. Фани Милан, асистенткиња
QUO VADIS CHF CASE – СТАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ
ХРВАТСКОЈ 2022. ГОД. ... ИЛИ КАДА ЋЕ БАНКЕ
(И ЈОШ НЕКИ) КОНАЧНО СХВАТИТИ 169
2. Др Милан Палевић, редовни професор
РЕГУЛАТОРНА ПОДРШКА ПЛАТНИМ УСЛУГАМА
У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ – ОДАБРАНИ ПРЕГЛЕД 197
3. Др Мирослав Милосављевић, ванредни професор
Др Јелена Милосављевић Ников,
НАСТАНАК, РАЗВОЈ, САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ
БАНКАРСТВА У ОБАВЉАЊУ УСЛУЖНЕ ДЕЛАТНОСТИ 207
4. Др Александра Павићевић, доценткиња
ПОЈАМ ФИДУЦИЈАРНОГ ПРЕНОСА СВОЈИНЕ
КАО РЕАЛНЕ ГАРАНЦИЈЕ 227

Осигурање

1. Академик др Волфганг Рорбах, редовни професор
ОСИГУРАНИ РИЗИЦИ У ОБЛАСТИ ОБНОВЕ
И РЕВИТАЛИЗАЦИЈЕ СТАРИХ ОБЈЕКТАТА 251
2. Др Зоран Миладиновић, редовни професор
ОБАВЕЗНО ОСИГУРАЊЕ ПУТНИКА У ЈАВНОМ ПРЕВОЗУ
ОД ПОСЛЕДИЦА НЕСРЕЋНОГ СЛУЧАЈА 269

Спорт

1. Др Ненад Ђурђевић, редовни професор
ОБРАЗОВАЊЕ СПОРТСКИХ СТРУЧЊАКА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 291
2. Бери Голдсмит, специјални саветник
Џош Милер, адвокатски приправник
ОТВОРЕНО ТЕНИСКО ПРВЕНСТВО АУСТРАЛИЈЕ
И ОГРАНИЧЕЊА ПУТОВАЊА УСЛЕД ПАНДЕМИЈЕ COVID-19 315

Услуге од општег интереса

1. Др Нина Планојевић, редовна професорка
РЕГУЛАТИВА ПОГРЕБНИХ УСЛУГА ОПРЕМАЊА,
ТРАНСПОРТА, ЧУВАЊА И УКОПА ПОСМРТНИХ ОСТАКА 323
2. Др Срђан Владетић, редовни професор
BIBLIOTHECA ULPIA 339
3. Др Ана Опачић, ванредна професорка,
Владимир Врховшек, судија Вишег суда у Београду
Маст. Сандра Ђорђевић
ЗНАЧАЈ ЈАВНОГ ПРЕДУЗЕЋА "ПОШТА СРБИЈЕ"
У ОСТВАРИВАЊУ ЗАШТИТЕ ОСНОВНИХ ПРАВА,
СЛОБОДА И ИНТЕРЕСА ПРАВНИХ СУБЈЕКТА 349
4. Др Ратомир Антоновић, асистент
УСЛУГЕ ДОБРОВОЉНИХ ВАТРОГАСНИХ ДРУШТАВА
НЕКАД И САД 361

Информационо-комуникационе технологије и услуге

1. Др Игор Камбовски, редовни професор
РАЧУНАРСТВО У ОБЛАКУ - ПРАВНА ПИТАЊА И ДИЛЕМЕ 379
2. Др Драган Дакић, доцент
УСЛУГЕ У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ: НОВИ АСПЕКТ
МЕЂУНАРОДНОГ СУБЈЕКТИВИТЕТА НЕДРЖАВНИХ СУБЈЕКТА? 389
3. Др Тамара Ђурђић Милошевић, доценткиња
ЕЛЕКТРОНСКИ ТЕСТАМЕНТ 405
4. Др Ана Човић, виша научна сарадница
ПРЕНОС ЛИЧНИХ ПОДАТАКА НАКОН ОДЛУКЕ
ЕВРОПСКОГ СУДА ПРАВДЕ *SCHREMS II* 415
5. Маст. Данијела Глушац, истраживачица сарадница
ПРАВНИ ОКВИР РЕГУЛИСАЊА ПАМЕТНИХ УГОВОРА 429

Интелектуална својина и услуге

1. Др Гордана Станковић, редовна професорка
Др Маријана Дукић Мијатовић, ванредна професорка
ЕКСПЕРТСКЕ УСЛУГЕ СТРУЧНОГ ЛИЦА У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ ... 443
2. Др Дионис Јурић, редовни професор
Маст. Сара Ерман, одвјетничка вјешбеница
НЕПАТЕНТИБИЛНЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ ТВОРЕВИНЕ И ИЗУМИ 461

IV

3. Др Соња Лучић, ванредна професорка
ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ПАТЕНТНО ПРАВО 479
4. Др Милица Шутова, ванредна професорка
Др Ксенија Влашковић
ЕВРОПСКИ СУД ПРАВДЕ О ПОВРЕДИ РЕПУТАЦИЈЕ ЖИГА 495
5. Др Џенана Радончић, доценткиња
Фарис Муратовић, асистент
ЗАШТИТА ОДЈЕВНИХ ПРЕДМЕТА У СИСТЕМУ ПРАВА
ИНТЕЛЕКТУАЛНОГ ВЛАСНИШТВА 505
6. Др Драгана Ћорић, доценткиња
ОБУКА АДВОКАТСКОГ ПРИПРАВНИКА ЗА САМОСТАЛАН
РАД КАО СПЕЦИФИЧНА УСЛУГА И ДЕЛАТНОСТ АДВОКАТА 531
7. Маст. Милица Маринковић, асистенткиња
ЗАШТИТА ЖИГА У ФРАНЦУСКОМ ПРАВУ XIX ВЕКА 543

Медијске услуге

1. Др Јелена Вучковић, ванредна професорка
УЛОГА ИНТЕРНЕТА У ПРУЖАЊУ МЕДИЈСКИХ УСЛУГА 555
2. Маст. Ружица Кијевчанин, истраживачица приправница
МЕДИЈИ И ЊИХОВО ФИНАНСИРАЊЕ 573

Здравство и социјална заштита

1. Др Драгица Живојиновић, редовна професорка
НАЧЕЛА ПОСТУПКА ПРЕСАЂИВАЊА ЉУДСКИХ ОРГАНА
У СРПСКОМ ПРАВУ 587
2. Др Зоран Павловић, редовни професор
ПРАВО НА НЕЗАБОРАВ И ОБАВЕЗЕ (ДЕЦЕ) ПРЕМА РОДИТЕЉИМА 607
3. Др Јасмина Лабудовић Станковић, редовна професорка
НЕДОСТАЦИ ТРЖИШТА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ 619
4. Др Бојан Урдаревић, редовни професор
У СУСРЕТ НОВОМ ЗАКОНУ О СОЦИЈАЛНОМ ПРЕДУЗЕТНИШТВУ 633
5. Др Драгана Петровић, научна сарадница
ПРАВО НА ДОСТОЈАНСТВЕНУ СМРТ У ИТАЛИЈАНСКОМ ПРАВУ
- ЖИВОТ У МРЕЖИ 647
6. Др Јована Шкорић, доценткиња
Др Милена Галетин, доценткиња
УЛОГА ФОРЕНЗИЧКОГ СОЦИЈАЛНОГ РАДА У ПРИМЕНИ
РЕСТОРАТИВНЕ ПРАВДЕ И ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ ПРАВА 671

Управа

1. Др Зоран Јовановић, редовни професор
КОРИСНИЦИ УСЛУГА ЕЛЕКТРОНСКЕ УПРАВЕ
У ЕРИ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ 687
2. Др Милан Рапајић, доцент
ЈАВНЕ АГЕНЦИЈЕ У СРБИЈИ СА ОСВРТОМ НА ПОЛОЖАЈ
И ДЕЛАТНОСТ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЛИЦЕНЦИРАЊЕ
СТЕЧАЈНИХ УПРАВНИКА 701
3. Др Миливоје Лапчевић, доцент
ИЗБОР ТИПОВА БУЏЕТИРАЊА ПРЕМА УЧИНКУ У ПОСТИЗАЊУ
ЕФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМА ЈАВНИХ УСЛУГА 715
4. Никола Ивковић, асистент
УСЛУГЕ ПОВЕРЕНИКА ЗА ИНФОРМАЦИЈЕ ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА
И ЗАШТИТУ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ 729
5. Дејан Вучинић, асистент
ЗНАЧАЈ ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМАНА У ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ
ПРАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ
НА ЛОКАЛНОГ ОМБУДСМАНА 743
6. Маст. Јована Петровић, асистенткиња
ПРУЖАЊЕ ЈАВНИХ УСЛУГА ЕЛЕКТОНСКИМ ПУТЕМ - ЕУПРАВА 755

Образовање

1. Др Дејан Матић, ванредни професор
ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ У КОНТЕКСТУ СТРАТЕГИЈЕ
РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ДО 2030. ГОДИНЕ 769
2. Др Вељко Влашковић, ванредни професор
ОСВРТ НА ПРАВО ДЕТЕТА ИЗ МАЊИНСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ
ДА СЕ ОБРАЗУЈЕ НА СВОМ ЈЕЗИКУ 779

Одговорност пружалаца и заштита корисника услуга

1. Др Драган Вујисић, редовни професор
ПОТРОШАЧ (И) КАО КОРИСНИК УСЛУГА
У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ПРАВДЕ 795
2. Др Борко Михајловић, доцент
ПОЈАВА ЕКОНОМИЈЕ ДЕЉЕЊА
И ПРАВО ЗАШТИТЕ ПОТРОШАЧА 817

3. Др Самир Манић, доцент
ДЕЛИКТНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ
ОД ПРОИЗВОДА С НЕДОСТАТКОМ ПРЕМА
НЕМАЧКОМ ГРАЂАНСКОМ ЗАКОНИКУ (*BGB*) 835
4. Др Маша Мишковић, асистенткиња са докторатом
ПРИМЕНА ПРАВИЛА О ЗАШТИТИ ПОТРОШАЧА
НА АУКЦИЈСКУ ПРОДАЈУ 849

Услуге и кривична одговорност

1. Др Снежана Соковић, редовна професорка
ПОВЕРЕНИЧКА СЛУЖБА У СРБИЈИ – КРИТИЧКИ ОСВРТ
НА ПИТАЊА ОРГАНИЗАЦИЈЕ И НАДЛЕЖНОСТИ 867
2. Др Иван Д. Милић, асистент са докторатом
СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ ПРЕКРШАЈА 885
3. Маст. Марија Милојевић, истраживачица сарадница
ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД
У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ 897
4. Јасмина Крштенић, заменица јавног тужиоца
КОРИШЋЕЊЕ ВОДА РЕКА ИЗ КРИВИЧНОПРАВНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ
САДА И СА ПРЕПОРУКАМА ЗА БУДУЋНОСТ 917

Услуге и друга са њима повезана питања

1. Др Жељко Никач, редовни професор
Бранко Лештанин, мајор МУП-а Републике Србије
ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ДЕТЕКТИВСКИХ ПОСЛОВА КАО ВИДА
УСЛУЖНИХ ДЕЛАТНОСТИ У РЕПУЛИЦИ СРБИЈИ 929
2. Др Предраг Стојановић, редовни професор
О ЕКОНОМСКИМ ИНСТРУМЕНТИМА ЗА ЗАШТИТУ
ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОБЛАСТИ ДРУМСКОГ САОБРАЋАЈА 947
3. Др Владимир Козар, редовни професор
УТИЦАЈ ОТВАРАЊА СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА НА ЗАКОНСКА
И УГОВОРНА ПРАВА ПРЕЧЕ КУПОВИНЕ 959
4. Др Дејан Бодул, ванредни професор
ПОГЛЕД НА НОВО ХРВАТСКО СТЕЧАЈНО ЗАКОНОДАВСТВО
ИЗ 2022: покушај усклађивања тржишне димензије
и заштите презадужених потрошача 981

5. Др Драган Батавeљић, редовни професор
ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ОД СТРАНЕ ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА БОРБУ
ПРОТИВ СЕКСУАЛНОГ НАСИЉА И ТРГОВИНЕ ЉУДИМА 1019
6. Др Биљана Гавриловић, доценткиња
ПРАВНОИСТОРИЈСКИ ПОГЛЕД НА ЗАНАТСКО ПИТАЊЕ
У МОДЕРНОМ СРПСКОМ ПРАВУ 1039
7. Војислав М. Бачанин, асистент
КРАТКО ПОДСЕЋАЊЕ НА ДЕЛО ЉУБОМИРА С. ДУКАНЦА
И ЊЕГОВЕ СТАВОВЕ О ПРЕДМЕТУ ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА 1049

*Др Ратомир Антоновић, асистент
Факултета за право, безбедност и менаџмент
"Константин Велики" у Нишу,
Универзитета Унион „Никола Тесла" из Београда*

УДК: 614.84(497.11)(091)

DOI:

УСЛУГЕ ДОБРОВОЉНИХ ВАТРОГАСНИХ ДРУШТАВА НЕКАД И САД

Резиме

Законом о добровољном ватрогаству регулишу се питања организације добровољног ватрогаства, оснивање, деловање и организација добровољних ватрогасних друштава, њихова права и обавезе, удруживање добровољних ватрогасних друштава у савезе, а све у циљу бољег обезбеђења грађана и објеката од виталне важности од опасности од пожара.

Добровољна ватрогасна друштва у Србији имају озбиљну традицију и датирају још из периода владавине кнеза Милоша Обреновића, који је основао прва ватрогасна друштва. У том периоду је донесена прва уредба која се тиче противпожарног рада и која је регулисала питања из те области.

Данас добровољна ватрогасна друштва имају озбиљан развојни пут, а у многим срединама егзистирају на принципима добровољности и хуманости. Организација ових друштава се огледа у координацији чланова друштва, усмеравању њихових активности, стручној едукацији, сарадњи са државним органима који се баве ватрогаством и томе слично.

Кључне речи: *пожар, ватрогаство, удружења, услуге.*

1. Увод

Пожар и опасност од пожара представља једну од најреалнијих и најзаступљенијих проблема данашњице. Пожари су подједнако опасни у урбаној, као и у руралној средини. У себи носе високу стопу друштвене опасности, јер осим што наносе велику материјалну штету, они могу бити погубни и по људе и људске животе. Према дефиницији, пожар је неконтролисано ширење ватре у простору која наноси велику материјалну штету, а често односи и људске животе.

Пожари се могу класификовати у пет категорија и то:

Класа „А“ – пожари који настају услед паљења чврстих материјала попут дрвета, текстила, угља, биљних материја, пластике и сличних. Овакви пожари се најбоље гасе водом, пеном и прахом.

Класа „Б“ – пожари течних и лако запаљивих материја попут бензина, бензола, уља, масти, лакова, алкохола и сличних. Овакви пожари се најбоље гасе прахом и халоном, као и пеном.

Класа „Ц“ – пожари који настају паљењем гасова, попут бутана, метана, пропана, водоника и ацетилена. Гасе се најбоље прахом и халоном.

Класа „Д“ – пожари лаких метала, попут алуминијума, магнезијума, титана, натријума и калијума. Њихово гашење је најефикасније специјалним прахом насталим од струготине сувог лива, камена, соли и песка.

Класа „Ф“ – пожари настали запаљењем кухињских масти. Гасе се противпожарним апаратима са сапунастом пеном настале мешавином са масним киселинама. Ефикасне у циљу гашења оваквог пожара су и суве материје.¹

Пожари и њихова разорна моћ узрок су великих материјалних штета и често узрок људских жртава. У урбаним градским срединама, они могу да настану у стамбеним објектима и то како индивидуалним, тако и колективним, потом могу да настану у угоститељским објектима, могу да настану на моторним возилима и возилима јавног градског превоза, док у руралним срединама пожари такође настају на стамбеним објектима индивидуалног типа, помоћним објектима и шталама, настају у пољима и шумама и на моторним возилима и пољопривредним машинама.

У Републици Србији се питање заштите од пожара дефинише Законом о заштити од пожара.² Овим Законом се регулише систем заштите од пожара, права и обавезе државних органа, органа аутономних покрајина, органа јединица локалних самоуправа, привредних друштава, правних и физичких лица и организација ватрогасних служби.

У члану 4. цитираног Закона, у тачки 15. се спомињу добровољна ватрогасна друштва, где се даје њихова дефиниција: „Добровољна ватрогасна друштва су удружења основана ради организованог добровољног учешћа грађана у спровођењу заштите од пожара, спасавању људи и имовине“. У следећој тачки истог члана Закона, законодавац предвиђа постојање ватрогасних савеза, који могу бити оснивани на општинском, градском, окружном, покрајинском и републичком нивоу. То су стручне и хуманитарне организације од посебног интереса, основане у циљу организованог и јединственог учешћа у остваривању заштите од пожара, њихових заједничких циљева и развијања свести о значају заштите од пожара, у оквиру којих делују добровољна ватрогасна друштва и добровољне ватрогасне јединице.

¹ Ђармати, Ш., *Хемија опасних метала*, Београд, 2006, стр. 25.

² Закон о заштити од пожара (Службени гласник РС, бр. 111/2009, 20/2015, 87/2015 и 87/2018).

Закон налаже да се заштита од пожара остварује кроз организовање и припремање субјеката заштите од пожара за сам поступак заштите од настанка пожара; обезбеђењем услова за спровођење заштите од пожара; предузимањем мера и радњи за заштиту и спасавање људи, материјалних добара и заштите животне средине од избијања пожара и кроз надзор над применом мера заштите од пожара.

Ступањем на снагу Закона о добровољном ватрогаству³ 2018. године, стављене су ван правне снаге одредбе Закона о заштити од пожара из члана 65. док је искључиви предмет регулисања овог Закона организација добровољних ватрогасних друштава, њихово оснивање и деловање, формирање органа добровољних ватрогасних друштава, правима и обавезама друштава, њихово удруживање у савезе и сва друга питања која су од значаја за рад и функционисање ових друштава.

Сама чињеница да је 2018. године донесен Закон о добровољном ватрогаству, те да је материја добровољног ватрогаства у Србији изузета из Закона о заштити од пожара, указује на значај добровољних ватрогасних друштава. Људи се на бази добровољности удружују како би своју општину и локалну средину штитили од опасности насталих избијањем пожара. Управо у том сегменту треба тражити значај оваквог удруживања, јер, осим елемента добровољности, он садржи и елемент хуманости, који се огледа у добровољном излагању ризику у циљу заштите туђе имовине и живота људи.

2. Добровољна ватрогасна друштва у прошлости

У праисторији је проналазак ватре имао карактер епохалног открића. Људи су помоћу ње могли да се загреју од великих зима, а почели су по први пут да термички обрађују храну, коју су до тада јели живу. Такође, ватра је била добро средство за осветљавање првобитних људских стамбених простора, а била је и добро оружје против дивљих животиња и звери. У прво време, човек није био свестан ризика који му од ватре прети, јер је најпре увидео њене добре стране. Циљ је био очувати ватру да се не угаси, јер је поновно паљење ватре био сложен процес и подразумевао је дуготрајан процес трења камена о камен, све док не дође до варничења и бацања искре.⁴

Управо зато не треба да чуди што су многи народи имали своја божанства ватре. У доба антике, богиња ватре је била Хестија, док је у римској митологији богиња ватре била Веста. Хестија је била богиња кућног огњишта које је имало посебан значај јер је симболизовало топлину дома, око њега су се окупљали сви укућани и на њему се готовила храна. Римска богиња Веста је била богиња ватре и породице. Стављање ватре и породице у исту равн јасно указује

³ Закон о добровољном ватрогаству (Службени гласник РС, бр. 87/2018).

⁴ Капорали, Р., *Велика књига митологија*, Суботица, 2009, стр. 53.

колико је Римљанима култ ватре био јак, те су је поистоветили са значајем породице.

Бог Сварог је био словенски бог ватре, створитељ свега на небу и земљи, прво божанство Сунца. Словенски народи су били велики поштоваоци ватре и код њих је посебно владао култ кућног огњишта. Веровало се да у ватри огњишта бораве душе мртвих предака и да они живе све док је ватра у огњишту упаљена.⁵

У Републици Србији се први писани нормативни извори о пожару јављају у Душановом законнику из 1349. године, где се у члану 97. налази следећа одредба: „Ко се нађе да је запалио кућу или гумно или сено, из пизме коме, да се тај паликућа сажеже на огњу. Ако се нађе, да то село преда паликућу. Ако ли га не преда, да плати то село то што би паликућа платио“. У члану 98. Душановог законика је била предвиђена могућност подметања пожара ван села: „Ако ли ко запали изван села гумно или сено, да плати околина или да преда паликућу.“⁶ Као што се види, одредбе Душановог законика су биле респресивног карактера, а не превентивног, што је било у потпуности у складу са духом целог Законика, али и тог времена у ком свест о превенцији још није била сазрела.

Тек 1834. године кнез Милош Обреновић је донео Наредбу број 635, којом се све радње које се односе на промет експлозивним материјама измештају ван градског језгра на простор око Батал џамије. Повод за доношење овакве наредбе је пожар који је у Савамали избио у дућану једног београдског трговца оружјем, муницијом и барутом. Срећним сплетом околности и брзом реакцијом прибраних грађана, спречена је катастрофа већих размера. Милош Обреновић је зато забранио држање барута и других експлозивних материја у строгом центру града, као и транспорт ових материја Смедеревским путем. У градској средини је било дозвољено продавање варута искључиво у мањим количинама „на фишке“.

То је био период рапидног ширења Београда ван првобитних граница. Објекти су били грађени од лако запаљивих материјала, док ватрогасна служба није постојала. Превозна средства нису постојала, те није било лако транспортовати воду са оближњих река, Саве и Дунава за потребе гашења пожара. Вода се допремала у бурадима запрежним колима, а бунари су били ретка појава и привилегија само за богатије становнике радашњег Београда.

Прва Уредба о гашењу пожара је донесена 1834. године од стране министра унутрашњих дела, Ђорђа Протића и то по личној наредби кнеза Милоша Обреновића. Она је садржала одредбе о гашењу пожара у српским варошима и принципима организације у вези са избијањем пожара и

⁵ Гајић, Н., *Словенска митологија: богови, демонологија, митска места и магија*, Београд, 2021, стр. 58-59.

⁶ Михаиловић, П., *Душанов законик, све о најважнијем правном спису средњевековне Србије*, Београд, 2018, стр. 29-33.

реаговањем у том случају. Зато се сматра да је ова Уредба прва садржала превентивне норме о пожару, јер је сва насељена места обавезивала да сходно броју становника и процењене опасности од пожара, која се вршила на основу врсте материјала од ког је већина објеката била саграђена и растојања тих објеката, заведу обавезу за своје житеље да имају обавезу да пожар пријаве и да покушају са њим да управљају. „Они морају знати своје дужности и посао, шта му онда радити, чега се латити и чему се занимати ваља.“⁷ У Уредби се даље наводи: „разуме се да је сваки грађанин одмах по појављивању пожара, на гашење таквог притећи, у помоћ страдалој браћи својој и без наметања законске обавезе.“⁸

Дакле, из одредби ове Уредбе, јасно се види да се могу назрети прве клице добровољног ватрогаства у Србији, јер се подстиче људска емпатија и колегијалност делом одредбе у којој се истиче „помоћ страдалој браћи, без наметања законске обавезе“. Из овога јасно следи да за људску солидарност није неопходно увек постојање императивне норме, већ је потребно самоиницијативно предузимати све што је неопходно како би се неко ко је у невољи из те невоље избавио. Првобитна добровољна ватрогасна друштва су била организована по следећем принципу: „на сто становника треба да се уреди да четрдесет приправних буду на двадесет чаброва (чаброноше), десет њих на кантама (канташи), седам на лаким мердевинама (мердевинари), двадесет са секирама (секираши), десет са чакљама (чакљари) и остали са врећама (врећари).“

Сваки члан добровољног ватрогасног друштва имао је своје конкретно задужење и морао је задужити средство рада. По средству рада је сваки члан друштва имао и свој назив. Тако су чаброноше морале у чабровима да доносе воду са извора до места где је избио пожар, канташи кантама из чаброва узимају воду и сипају воду на пожар, што са земље, што са мердевинама. Мердевинари су имали задужење да доносе и постављају мердевине на местима где су потребне, како би канташи могли на њих да се пењу и поливају пожар. Чакљари су имали задужење да чакљама одвлаче лако запаљиве материјале даље од пожарног пламена, како би спречили његово даље ширење. Секираши су секирама разваљивали и одвајали објекте који су били пожаром захваћени, како би се спречило захватање пожаром суседних објеката. Они су могли и да у потпуности поруше пожаром захваћени објект ако би то било оправдано спречавањем настанка веће штете. Врећари су имали задатак да у вреће стављају вредне предмете који нису били пожаром захваћени, како би се сачували. Њихова обавеза је била чување тих предмета и касније уручивање њиховом власнику. Групама су руководили настојници.

⁷ Стојанчевић, В., *Из историје Србије и Другог српског устанка и Кнез Милошове владе*, Београд, 1995, стр. 92-100.

⁸ Исто, стр. 100-102.

Настанак пожара је подразумевао јавно узбуњивање. Лице које примети да је избио пожар, било је дужно да опали метак у ваздух и да гласно узвикује „пожар“. У местима која су располагала звонима, уместо пучња, звук звона би означавао пожар у месту.⁹

Поред припадника ових првих ватрогасних бригада, обавезу да помажу у гашењу пожара су имали и сви други грађани. Нарочито се та обавеза односила на чиновнике, који су морали да приступе гашењу пожара са средствима и опремом којима располажу. Од чиновника се очекивало да одреде који објект треба да се руши у циљу спречавања даљег ширења пожара.

Иако се све време Уредбом подстицала добровољност у раду и организацији ових првобитних ватрогасних јединица, које по свом карактеру и хуманости имају све одлике добровољних ватрогасних друштава, тадашњи уредбописац је ипак морао да предвиди казнене одредбе за оне који не би приступили гашењу пожара. Исто тако, уочен је проблем крађа приликом гашења пожара и то посебно код врећара, који не би поштено све што су из ватром захваћеног објекта изнели потом вратили власнику. За такве који се огреше о ове норме, била је предвиђена казна јавног бичевања.

Најстарије добровољно ватрогасно друштво на територији данашње Србије је основано 1869. године „Уредбом о ватрогасном уреду“, који је донео Земунски Магистрат и којим се оснива прва „Ватрогасна комисија“. Доношењу Уредбе су претходили врло јаки пожари, који су начинили велику материјалну штету у тадашњој вароши Земун. Становници Земуна су врло радо подржали оснивање „Ватрогасне комисије“, те су се самоорганизовали у намери да се у будућности одупру пожарима у својој вароши. Основано је 1870. године прво добровољно ватрогасно друштво под називом „Земинско добровољно ватрогасеће друштво – Матица“.¹⁰

Донесен је правилник о раду, који је подразумевао следеће радне позиције у овом друштву: рушилац – пењач; шмркач; водоносилац; чувар згаришта; санитет и штабни и момчадски трубач. Друштво је имало свог командира, које је управљао радом друштва. На кули Гардош су била организована дежурства како би се на време уочавали пожари и алармирали припадници друштва. Тиме се приступило превентивном раду и предупређене су велике материјалне штете, чиме је друштво доживело свој пуни сјај и остварило сврху свог постојања.

У друштво је могао да приступи сваки пунолетни грађанин на бази добровољности и волонтеризма. У наредним годинама, ово добровољно ватрогасно друштво се осавремењавало и уводило нове методе у свој рад, а нарочито је значајно увођење уличног система узбуњивања, а чланови удружења су били у обавези да се одазову и приступе гашењу пожара чим чују

⁹ Ђоковић, И., *Добровољно ватрогасство*, Нови Сад, 1971, стр. 12.

¹⁰ *Сто година рада Добровољног ватрогасног друштва „Матица“ Земун* (ур. Дабижић, М.), Земун 1870-1970, стр. 8.

сирену за узбуну. Такође, почели су се оснивати и друга добровољна ватрогасна друштва, а она су нарочито имала значајну улогу у време Другог светског рата и током бомбардовања и других ратних дејстава, кад су пожари били честа појава.

3. Добровољна ватрогасна друштва данас

Данас се добровољно ватрогасно друштво дефинише као добровољна и недобитна организација, заснована на слободи удруживања, основано ради организованог и добровољног учешћа грађана у спровођењу заштите од пожара, спасавање људи и имовине и реализације пројеката и програма из ове области који су од јавног интереса, која испуњава услове прописане законом и која је уписана у одговарајући регистар. Обавеза на страни добровољног ватрогасног друштва је да оснује, опреми и одржава у стању функционалности макар једну ватрогасну јединицу.

Да би се могло основати, потребно је да добровољно ватрогасно друштво усвоји оснивачки акт, статут и одлуке о именовању органа. Тек уписом у регистар, добровољно ватрогасно друштво стиче статус правног лица. У оснивачком акту се морају наћи имена и презимена оснивача са њиховим личним подацима, назив, седиште и адреса добровољног ватрогасног друштва, подаци о лицу које је овлашћено за заступање, потписе свих оснивача, као и датум доношења овог акта.

Приликом уписа у регистар, добровољно ватрогасно друштво мора имати основану и формирану већ једну ватрогасну јединицу. Уједно, надлежно Министарство унутрашњих послова мора да изда доказ да друштво испуњава све законске услове да оснује ватрогасну јединицу. Потврда се издаје у осам оригиналних примерака.¹¹

Статут добровољног ватрогасног друштва је основни општи акт друштва. Њиме се одређује унутрашња организација друштва, овлашћења, састав, начин избора и опозива, мандат, начин одлучивања, поступак за измену и допуну Статута, услови добијања статуса члана и губитка тог права, стицање и располагање средствима рада, доношење одлука о обављању одређене привредне делатности, питања статусних промена и промена које се односе на престанак рада друштва, располагање са имовином у случајевима престанка рада друштва, као и питања усвајања финансијских извештаја.

У називу добровољног ватрогасног друштва мора јасно стајати да се ради о добровољном ватрогасном друштву или да садржи познату скраћеницу „ДВД“. Циљ сваког ватрогасног друштва је да окупи што већи број људи који су заинтересовани да помогну у гашењу пожара. Добровољном ватрогасном друштву може приступити свако пунолетно лице, које прихвата принципе

¹¹ Матијашевић, Н., *Добровољна ватрогасна друштва у систему заштите и спасавања Републике Србије: "ДВД Звездара"*, Београд, 2014, стр. 28-33.

прокламоване Статутом друштва. Малолетна лица могу бити чланови друштва, само уз сагласност њихових родитеља, односно старатеља. Друштво мора имати ажурне евиденције о својим члановима са тачним бројевима телефона.

Органи управљања добровољног ватрогасног друштва су скупштина, председник и извршни одбор. Скупштина представља највиши орган друштва, коју чине сви пунолетни чланови друштва. Статутом се може уредити да у раду скупштине учествују и малолетни чланови, као представници подмлатка друштва. Одлуке у скупштини се доносе већином гласова, осим кад се ради о одлукама које се тичу промене статута, избору органа и усвајању завршног рачуна, кад се захтева већина од укупног броја чланова друштва.

Скупштина доноси одлуке које се односе на усвајање, измене и допуне Статута, бира и разрешава одговорно лице за заступање друштва, одлучује о пријему чланова и покретању дисциплинских мера против чланова, одлучује о престанку рада и удруживању са другим друштвима, усваја завршне рачуне, опште акте друштва, пословник и правилник о раду, акт о формирању добровољне ватрогасне јединице и одлучује о свим питањима која су Статутом друштва уређена.

Председник друштва је лице које је овлашћено за заступање друштва и одговара за финансијско пословање друштва. Мандат председника је четири године и бира се већином чланова друштва, а може бити и разрешен пре истека мандата.

Извршни одбор добровољног ватрогасног друштва има извршну власт у друштву. Задужен је за извршавање одлука Скупштине, учествује у управљању друштвом, предлаже акте Скупштини, припрема њихове седнице и врши све она радње које су од значаја за функционисање друштва. Извршним одбором председава председник, а њему и члановим одбора мандат износи четири године.

У оквиру добровољних ватрогасних друштава делују добровољни ватрогасци, који су чланови добровољних ватрогасних друштава. Они, у складу са својим способностима и знањима, учествују у раду друштва и могу да буду делови различитих организационих целина, као што су ватрогасни подмладак, јуниорима, оперативцима, активним члановима, помажућим члановима, ветеранима и почасним члановима. Оперативни чланови чине најважнији део организације, јер су то припадници у најбољим годинама, између 18 и 55 година живота, који имају лекарско уверење о способности за вршење ватрогасне службе. Они задовољавају све психо – физичке способности за рад у добровољном ватрогасном друштву. Оперативни члан се може бити само у једном друштву, и то по правилу, у оном на чијој територији члан има своје пребивалиште.

Активни чланови добровољних ватрогасних друштава су у старосној доби између 18 и 65 година. Задатак активног члана је да спроводи превентивне, организационе, материјално – финансијске и административне послове. Дакле, за разлику од оперативног, активни члан не учествује директно у гашењу

пожара, већ обавља оне послове који су у директној вези са функционисањем добровољног ватрогасног друштва, а тичу се послова превенције, организације, администрације и томе слично.

Помажући члан је онај члан који даје велики допринос да друштво остварује своје циљеве. Његова помоћ се може огледати кроз финансијску подршку, било кроз плаћање чланарине, било кроз давање одређених донација. Положај помажућег члана може да стекне и бивши активан члан, уколико сам изрази жељу да му се промени статус из одређеног разлога.

Чланови ветерани су бивши активни или оперативни чланови који су навршили 65 година старости. Његова делатност може бити само и искључиво у оквиру ветеранског клуба, а мора бити искључен из свих организационих, техничких и извршних послова.

Статус почасног члана друштва може имати члан чије чланство траје дуже од двадесет година, који је на посебан начин допринео развоју друштва и остваривању постављених циљева. Одлуку о именовања неког члана за почасног доноси Скупштина друштва, а на предлог Извршног одбора. на основу конкретних заслуга и залагања тог члана у раду друштва.

Припадници добровољне ватрогасне службе имају одређена права и обавезе. Тако, на пример, имају обавезу да прописно примењују, стваралачки развијају и усавршавају добровољну ватрогасну струку. Морају изграђивати добре колегијалне односе, који значе подизање квалитета њиховог рада. Такође, морају чувати интегритет добровољног ватрогаства, као и лични углед и дигнитет професије, да чувају пословну тајну до које су дошли вршењем ватрогасне дужности, да чувају и рационално троше опрему и средства за гашење пожара која су им поверене на коришћење, да при вршењу ватрогасне делатности носе и користе адекватну заштитну опрему и униформе, као и да посао ватрогасаца врше савесно, уз поштовање правила о раду.

На страни припадника добровољног ватрогасног друштва се налази обавеза да буду пожртвовани, прецизни и савесни у обављању свог посла, морају се обавезно одазвати позиву за гашење пожара кад год и где год да он избије, морају приступити интервенцији у случају настанка и избијања елементарних непогода, морају организовати дежурне службе и пунктове, вежбе, такмичења у ватрогаству, морају спроводити превентивне мере у циљу сузбијања пожара, као и све радње које су неопходне за смањење пожара и последица од пожара.

Добровољни ватрогасци су људи које красе посебне врлине, као што су човекољубље, емпатија, саосећајност, разумевање туђе невоље и муке, алтруизам који подразумева личну жртву ради спасавања туђег живота, самопрегор, храброст, изразита дисциплинованост, колегијални дух и тако даље. Припадници добровољних ватрогасних друштава су углавном у својим локалних срединама људи за пример, потичу из угледних и поштених породица и њихово понашање је увек указивало на спремност да се нађу другоме у невољи.

Стога, не треба да чуди да су многи припадници ових друштава, као и читава друштва, били вишеструко награђивани за храброст и посебну хуманост. Тиме је друштво одавало почаст њиховим храбрим и људским делима. Посебно треба истаћи тзв. ватрогасне споменице, које се додељују дугогодишњим члановима друштава, потом награде за васпитање и образовање будућих ватрогасних припадника и сличне, које су се додељивале на нивоу или државе или на нивоу савеза ватрогасних друштава.

Правилници о раду добровољних ватрогасних друштава у Србији дефинишу шта припадници ових друштава не смеју да раде, односно, које се радње сматрају повредом њихове дужности. То су: немарно и несавесно вршење службе, неизвршавање или одбијање извршавања наређења издатог од стране командира, самовољно удаљавање са службе, повреда државне или службене тајне, злоупотреба службеног положаја, немаран однос према људима и имовини, недоличног понашања, клеветања и вређања чланова добровољног ватрогасног друштва, као и обављање сваког другог поступка којим се нарушава углед и част добровољне ватрогасне професије.

За наведене повреде, предвиђене су одређене казне, као што су опомене, укор, смена са дужности, привремено удаљење из друштва и престанак чланства у друштву. Поступак кажњавања покреће одговорно лице у друштву, а приликом одмеравања казне, мора се у обзир узети тежина повреде, последице повреде, степен повреде и одговорности, побуде из којих је повреда начињена, околности и природа повреде и све друге објективне и субјективне околности.

4. Обележја добровољних ватрогасаца, опреме и средстава

Припадници доброцољне ватрогасне јединице морају да буду јасно обележени у циљу разликовања од осталих лица и лица која не припадају друштву. Тако, они имају јединствену униформу са ознакама звања, а располажу са већим бројем униформи, које носе у зависности од врсте послова које врше. Поред униформе, припадници друштва морају имати и заштитну опрему, неопходну приликом интервенисања у циљу гашења пожара.

На свечаностима које приређују добровољно ватрогасно друштво носе се свечане униформе, које су тамно тегет боје и имају своју мушку и женску верзију. Радна униформа се носи приликом обављања свакодневних активности, као и приликом стручног оспособљавања и учествовања на такмичењима. Такође је тамно тегет боје, али се разликује по томе што не садржи белу кошуљу и тегет кравату, за разлику од свечане униформе. Заштитна одећа је обавезна током интервенција и ту треба разликовати одећу за прилаз ватри, одећу за пролаз кроз ватру, одећу за гашење шумских пожара, одећу за спасавање у води и одећу за рад са специјалним материјама. Тачно је правилником дефинисано кад се која униформа може носити, уз константну обавезу на страни припадника

добровољног ватрогасног друштва да буду уредни и да својим изгледом не нарушавају углед ватрогасне службе.

Униформа мора садржати заставу Републике Србије, која се пришива за леву надлактицу, док се на десној надлактици пришива грб добровољног ватрогасног друштва. На левој надлактици свечане беле кошуље се налази само грб Републике Србије, као и на левој надлактици радне јакне. Сваки припадник добровољног ватрогасног друштва мора да носи ознаку личног идентитета. То је плочица са презименом и првим словом имена, исписани ћириличним писмом, која се носи на горњем десном џепу, изнад дугмета. Такође, треба истаћи да се униформе прилагођавају годишњим добрима, те да се разликује летња и зимска униформа.

Осим униформисања као најзначајнијег облика обележавања припадника добровољних ватрогасних друштава, они располажу и посебном врстом возила, која су посебно брендирана и адаптирана за потребе ватрогасне службе. Ова возила могу бити коришћена искључиво наменски, у сврху за коју су планирана. Такође, она морају бити адекватно чувана и паркирана у просторијама добровољног ватрогасног друштва. О техничкој исправности ових возила се стара одговорно лице које има одговарајуће техничко знање и образовање. Употреба неисправних возила у циљу гашења пожара није дозвољено. Одржавање опреме, возила и личне заштите обухвата чување, преглед и поправке. Прегледом се обезбеђује редован и сталан увид у стање опреме. Тиме се благовремено примећују одређене неисправности и приступа се њиховом отклањању.

Преглед возила и остале ватрогасне опреме се врши у неколико значајних тренутака, као што је након сваке употребе, на дневном нивоу, недељном нивоу и ванредно. Дневни преглед обухвата преглед стања горива, мазива и течности у систему, провера заштитних довода горива, мазива и течности, провера стања пнеуматика, провера управљачког система, контрола инструменталних уређаја, провера електронских уређаја, акумулатора, сигнализације и сличних делова возила, провера алата и приручног прибора, провера радио веза и сл.

Након интервенције неопходно је прање и чишћење возила, отклањање неисправности насталих при интервенцији, потребно је поновити радње дневног прегледа и извршити складиштење опреме.

Свако ватрогасно друштво мора располагати својим објектима, то су ватрогасни домови и спремишта. Реч је дакле о објектима који служе за смештај ватрогасне технике, заштитне опреме, као и за боравак припадника друштва. Објекат добровољног ватрогасног друштва мора да садржи спремиште, гаражу, радионицу, учионицу, просторију за састанке и канцеларије.

5. Пожар као безбедносни ризик

Кад се говори о пожару као безбедносном ризику, свакако треба истаћи да се пожари убрајају међу веће и озбиљније ризике по безбедност људи и имовине

данас. Пожари су нарочито учестали у зимским месецима у урбаним срединама и срединама које користе властите изборе грејања. У прилог томе иде чињеница да је од почетка 2022. године, само на територији града Београда ватрогасна служба интервенисала више од петстотина пута. Само на територији овог града је регистровано 360 пожара са четири људске жртве и тринаесторо тешко повређених у ватерној стихији.

Као девет најзначајнијих узрока пожара на територији Републике Србије се могу узети кварови на инсталацијама, људски фактор, подметање пожара, хаварија плинских уређаја, самозапаљење депонија смећа, запаљење кухињских масноћа, неисправни уређаји домаћинства, неисправна грејна тела и удар грома.

Свих девет фактора представљају озбиљан узрочник настанка пожара, а међу најзаступљеније узроке се убрајају људски фактор, кварови на инсталацијама, а у последње време су све чешће хаварије на плинским уређајима, што у домаћинствима, што у возилима. Људски немар је високо рангирани узрок пожара у Србији из разлога што се већина људи руководи мишљу да до пожара неће доћи, да они не настају код њих и да евентуални тренутак непажње не може бити толико пресудан за избијање пожара. Већина има нехајан однос према уређајима подобним да изазову пожар, остављају их укључене без надзора или их из заборава остављају укључене, потом у природи пале разно растине и коров или бацају опушке цигарета и тиме изазивају велике пожаре. Људски немар посебно учешће има у пожарима изазваним на пољопривредним пољима, где пољопривредници пале стрњику, тулузину и ниско растине, што често изазива катастрофалне пожаре, јер се ватра оставља без надзора и под дејством ветра се брзо шири.¹²

Друго место такође деле два узрока пожара и то неисправни уређаји у домаћинству и индивидуални грејни уређаји. Кад су у питању индивидуални грејни уређаји, њихова заступљеност у пожарима је далеко већа код руралних пожара, где је већи број индивидуалних грејних уређаја, који се махом покрећу на чврсто гориво. Шпорети, потом електричне грејалице, котларнице и други облици индивидуалних грејних тела, имали су велики удео у изазивању пожара.

Подметнути пожари заузимају треће место узрока пожара у Републици Србији. Подметање пожара је Кривичним закоником Републике Србије¹³ одређено као кривично дело у корпусу кривичних дела против опште сигурности људи и имовине. Казна која је предвиђена за ово кривично дело, у основном облику је од шест месеци до пет године затвора и новчана казна. У пракси, подметање пожара је појава која се може појавити из више разлога и која се још назива пироманијом. Осим што је правна, пироманија може бити и психолошка

¹² Антоновић, Р., Матовић, А., Марјановић, М., *Пожар као безбедносни проблем у Републици Србији и механизми превенције*, Зборник радова: Примена нових технологија у менаџменту и економији, Београд, 2018, стр. 199-200.

¹³ Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

категорија, јер се ради о лицима специфичног психолошког профила. Пиромани болују од психичког поремећаја навика и нагона.¹⁴ Међутим, већину подметнутих пожара не изазивају ова лица са психичким поремећајима, већ то чине лица која желе да пожаром неком изазову материјалну штету, да остваре одређени политички мотивисани акт или да прикрију теже кривично дело.

Са друге стране, подметање пожара често представља начин прикривања неког другог кривичног дела. Подметањем пожара се често прикривају и кривична дела убиства, често се фингира да је одређено лице страдало у пожару, како би се прикрио прави узрок смрти тог лица. Извршиоци оваквих кривичних дела верују да ће ватра уништити све релевантне доказе који би њих могли да терете, те се зато често одлучују за подметање пожара под оваквим околностима. То су случајеви разбојничких пљачки са смртним исходом, кад се кривично дело жели прикрити подметањем пожара у стану жртве. Међутим, судско-медицинским вештачењем леша страдалог лица, ако нису наступиле опекотине четвртог степена, може се утврдити да ли је жртва у тренутку избијања пожара дисала, те да ли у респираторним органима страдалог има примеса чађи и дима. У случају њиховог изостанка, јасно је да се ради о подметнутом поажру у циљу прикривања кривичног дела убиства.

Четврто место међу узроцима пожара деле експлозије плинских уређаја и масноће у кихињама. На овом месту се посебно мора нагласити да у анализу нису узети случајеви експлозија плинских уређаја инсталираних у аутомобилима, већ искључиво уређаја који се користе у домаћинствима. Запаљење кухињских масноћа је узрок пожара у угоститељским објектима и то претежно у роштиљницама и у оцацама у којима се услед дуже употребе скупља масноћа из роштиља. Масноћа, као лако запаљива материја, лако се пали и стога често буде узрок пожара.¹⁵

Самозапаљење смећа настаје услед гаса метана, који смеће у себи садржи. Како се на депонијама складишти разноврсни отпад, почев од остатака хране, органских отпада, па до техничког отпада и разних других супстанци, у садејству са атмосферским падавинама, кисеоником и сунчевом енергијом, гас метан се испушта и може доћи до његовог паљења.¹⁶

Последње место заузима удар грома или последица неке природне силе. Разлог за усамљеност овог узрока пожара сеналази у чињеници да већина објеката данас поседује громобранску заштиту.

¹⁴ Глумбић, Н., Жунић – Павловић, В., *Подметање пожара у популацији особа са интелектуалном ометеношћу*, Београдска дефектолошка школа, бр. 2/2018, стр. 123-125.

¹⁵ Протић, Б., *Друштвено-економски предиктори перцепције ризика и припремљености за катастрофе изазване пожарима у стамбеним објектима : студија случаја Београд*, Београд, 2021, стр. 60.

¹⁶ Кобиларић, Ј., *Организовање и деловање ватрогасних служби у гашењу пожара на отвореним депонијама*, Београд, 2016, стр. 20-22.

6. Закључак

Циљ овог рада је првенствено да укаже на значај услуга које пружају добровољна ватрогасна друштва у Републици Србији. Коришћена је историјска метода која је требало да прикаже добровољно ватрогаство у ранијим годинама и у његовом зачетку, кад су почеле да настају прве колективне насеобине на већем пространству, и кад су становници првих вароши почеле да се сусрећу са проблемом пожара.

У раду су дати први правни основи за оснивање и настанак ватрогасних друштава, дат је приказ првобитних ватрогасних делатности и поделе дужности међу припадницима тих првих ватрогасних служби у Србији. Већ тада је уочен друштвени значај и потреба за добровољним ватрогаством и заштитом од пожара. О томе сведоче прве писане одредбе о пожару генерално, као и о оснивању ватрогасних служби.

Такође, у раду је начињена паралела између услуга ватрогасних друштава кроз историју и данашњих добровољних ватрогасних друштава. Закључак који се јасно изводи је да су и првобитна и данашња ватрогасна друштва имала јасан хумани циљ, а то је спасавање људи и имовине од пожара. Пожар је био безбедносни проблем од настанка ватре. Колико год да је ватра помогла човеку и човечанству, толико несавесно или несмотрено руковање са њом може да изазове проблем и изазове пожар. Стога, не треба да чуди да су првобитне многобожачке религије имале увек свог бога ватре, који је имао задатак да их чува од пожара и пожарних стихија.

У раду се даје приказ функционисања добровољних ватрогасних друштава, почев од њиховог оснивања, унутрашње организације, поделе рада и надлежности, па да обележја, где се мисли на изглед униформи, возила и друге опреме неопходне за рад. Такође, дат је приказ услуга које ова друштва дају грађанима и то од вршења превентивних послова спречавања и сузбијања пожара, потом учешћа у гашењу и локализовању пожара и отклањању последица пожара. Добровољна ватрогасна друштва анимирају све суграђане да приступе друштву и дају свој допринос противпожарној заштити. Чланови друштва су распоређени према улози и доприносу који могу да дају у поступку противпожарне заштите, а осим по функцији, распоређени су и по старосном критеријуму, јер друштву могу приступати врло млади, малолетни чланови уз допуштење родитеља, односно старатеља и они чине подмадак друштва, а постоји и сениорска група, коју чине чланови старији од 65 година.

Члана добровољног ватрогасног друштва карактерише изразита хуманост, филантропија, пожртвованост, несебичност и велика жеља за чињењем добрих дела. То су храбри и одважни људи који су мотивисани хуманим делима и помоћи угроженима. У првобитним правним актима који су регулисали материју ватрогаства, тадашњи законодавац је

мотивисао грађане да приступе гашењу пожара, уз истицање да за тако нешто не треба да стоји законска, већ људска и морална обавеза. Са друге стране, биле су прописане казнене одредбе за оне који не би намерно хтели да приступе гашењу пожара. Данас се кроз добровољна ватрогасна друштва шири ова социјална емпатија и подстичу се грађани да у њиховом раду узму учешћа.

Закључак овог рада јесте да су добровољна ватрогасна друштва од виталне важности за функционисање сваке локалне заједнице. Њихово оснивање, рад и организација морају бити подстицани од стране државе и државних органа, као и подизање свести код људи од опасности пожара. Услуге добровољних ватрогасних друштава се увек морају пружати савесно и брижљиво, како би се остваривао основни циљ њиховог постојања. Опрема и средства за рад добровољних ватрогасних друштава морају бити исправне, уредне и у стању употребљивости, а о томе се старају стручна лица друштва.

*Ratomir Antonović, Ph.D., Assistant
Faculty of Law, Security and Management
"Constantine the Great" of Nis,
Union University "Nikola Tesla" of Belgrade*

SERVICES OF VOLUNTARY FIRE SOCIETIES IN THE PAST AND NOW

Summary

The Law on Voluntary Firefighting regulates the organization of voluntary fire brigades, establishment, operation and organization of voluntary fire brigades, their rights and obligations, association of voluntary fire brigades in alliances, all with the aim of better providing citizens and facilities of vital importance from fire danger.

Voluntary fire brigades in Serbia have a serious tradition and date back to the reign of Prince Miloš Obrenović, who founded the first fire brigades. During that period, the first regulation concerning fire work was passed, which regulated issues in that area.

Today, voluntary fire brigades have a serious development path, and in many areas they exist on the principles of voluntariness and humanity. The organization of these societies is reflected in the coordination of the members of the society, directing their activities, professional education, cooperation with state bodies dealing with firefighting and the like.

Key words: *fire, firefighting, associations, services.*

Литература

- Антоновић, Р., Матовић, А., Марјановић, М., *Пожар као безбедносни проблем у Републици Србији и механизми превенције*, Зборник радова: Примена нових технологија у менаџменту и економији, Београд, 2018.
- Гајић, Н., *Словенска митологија: богови, демонологија, митска места и магија*, Београд, 2021.
- Глумбић, Н., Жунић – Павловић, В., *Подметање пожара у популацији особа са интелектуалном ометеношћу*, Београдска дефектолошка школа, бр. 2/2018.
- Ђармати, Ш., *Хемија опасних метала*, Београд, 2006.
- Ђоковић, И., *Добровољно ватрогасство*, Нови Сад, 1971.
- Закон о добровољном ватрогасству (Службени гласник РС, бр. 87/2018).
- Закон о заштити од пожара (Службени гласник РС, бр. 111/2009, 20/2015, 87/2015 и 87/2018).
- Капорали, Р., *Велика књига митологија*, Суботица, 2009.
- Кобиларић, Ј., *Организовање и деловање ватрогасних служби у гашењу пожара на отвореним депонијама*, Београд, 2016.
- Кривични законик Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).
- Матијашевић, Н., *Добровољна ватрогасна друштва у систему заштите и спасавања Републике Србије: "ДВД Звездара"*, Београд, 2014.
- Михаиловић, П., *Душанов законик, све о најважнијем правном спису средњевековне Србије*, Београд, 2018.
- Протић, Б., *Друштвено-економски предиктори перцепције ризика и припремљености за катастрофе изазване пожарима у стамбеним објектима : студија случаја Београд*, Београду, 2021.
- Сто година рада Добровољног ватрогасног друштва "Матица" Земун* (ур. Дабижић, М.), Земун 1870-1970.
- Стојанчевић, В., *Из историје Србије и Другог српског устанка и Кнез Милошеве владе*, Београд, 1995.